

GÖKYÜZÜ DAMLALARI
Rahşan Apay
rahsanapay@gmail.com

Fazıl Say "hayatımda sadece bir kez gidebildim" dediği Niğde'ye, Van'a, Kayseri'ye müziğiyle yeniden gitmek istiyor

"Halkımı klasik müzikle tanıştırmak zorundayım"

Fazıl Say...

Gerçek sanatın amacı, ne sadece hayatı olduğu şekliyle temsil etmek, ne bir kaçış heyecanıyla hayatın gerçeğinden firar etmek, ne de hayatı değersizleştirmektir. Gerçek sanatın amacı, daha çok, hayatın bedelini verip hayatı geri almaktır.

Klasik Çin metni "Konfüçyüs'ün Bilgeliği"nin bir bölümünü oluşturan "Liki"de beyan edildiği gibi:

"Üstün insan, insan doğasının yeniden keşfedilmesi yoluyla insan kalbinde ahenk yaratmaya uğraşır ve insan kültürünün mükemmelleştirilmesinde bir vasıta olarak müziğin derecesini yükseltmeye çalışır. Böyle müzik yaygınlaştığı ve kişilerin zihinleri doğru ideallere ve gayelere yöneltildiği zaman, büyük bir milletin ortaya çıkışını görebiliriz."

Bu sözlerin içi gibi yaşayan, üreten, düşünen bir fikir ve müzik insanı Fazıl Say... Bir toplumun gelişebilmesi için müziğin önemini bilen, bu uğurda günde 3-4 konser vermekten kaçınmayan, projeler yaratan, fikirler üreten, besteleriyle insanları saklı kalmış duygularının çıplaklığında bırakıveren ama kalabalıkların içinde yalnızlığına ve özgürlüğüne muhtaç, zaman zaman hüzünlü, zaman zaman tebessüm içinde bir hâl...

Yorulmadan, bıkmadan, usanmadan çalışıyor, üretiyor, anlatıyor...

İnanç ve samimiyet...

İnsanlığa kalıcı izler bırakanlar ve bırakacak olanlar, inandıkları gibi yaşayanlardır...

RAHŞAN APAY

Rahşan Apay ve Fazıl Say, CRR Konser Salonu kulisinde.

Her sanatçı farklı kulvarlarda bir tür elçilik yapıyor. Kimi Doğu ile Batı arasında köprü oluyor, kimi müziğinin içine sevgi temasını yerleştiriyor. Siz de toplumlar arasında,geçmişte yaşanmış sorunlara parmak basıyor ve irine neşter vurarak cerahati sanatla akıtıyor, dönüştürüyorsunuz. Bir Nazım Hikmet projesi, bir Metin Altıok projesi... Tüylerimiz ürpererek dinlediğimiz ruhsal ve sarsıcı projeler bunlar. Milyonların yıllarca içinde biriktirdiği duyguların salıverilmesi sizin yaratımlarınız üzerinden gerçekleşiyor. Siz de toplumun içinde birikenlerin dışa vurumunun, müziğiniz kanalıyla olduğuna ve bu doğrultuda bir tür elçilik görevi yürüttüğünüzü düşünüyor musunuz?

Elbette. Ancak, bir besteci sadece toplumlararası diyalogları, sorunları gidermek için beste yazmaz. Sırf sevdiği için de eser yazar. Metin Altıok ya da Nazım Hikmet projelerini sevdiğim için yazdım. Onlar çok büyük sanatçılardı ve benim hayatımda iz bıraktılar. Yirmili yaşlarımda Nazım'ın "Yaşamaya Dair" şiirini her gün okudum. Her okuyuşta farklı bir mekân, farklı bir ruh hali, farklı bir zaman dilimi ve enerjiyle okudum. Kimi zaman ağladım, kimi zaman güldüm, kimi zaman enerji aldım, kimi zaman pesimizm, melankolizm...

Ancak bir sanatçının kendi sorunları, kendi yaraları da vardır. Yaşadığımız toplumda, biz sanatçıların uğradığı "dışlanmışlıklar" var.

Mesela Sivas olayları bu yaraya parmak basar. Metin Altıok projesi, tamamen Sivas'ta yaşanan olayları kavrayan bir eser değildir ama son bölümdeki Metin Altıok'un ölümü, eserin olmazsa olmazıdır.

Bizlerin, Türkiye'de yaşayan sanatçılar olarak, sosyal ve psikolojik çok sorunu var. Bunların, herbirimizin bünyesinde yarattığı etkileri bir şekilde eserlere dökmek gerekiyor. Nazım'da olsun, Metin Altıok'da, "Haremde 1001 Gece"de olsun, hepsinde bu özlemler var. Halka dokunma, onunla dost olma çabası var. Çünkü kimi zaman, bunu söylemesi zor ama, biz dost olmak istesek de bizimle dost olmak istemeyen bir toplum kesimi ile karşılaşabiliyoruz. Kendi tabularından çıkmak istemeyen, hiçbir şeyi kabul etmeyen veya yaptığımız müziğe "gavur" müziği diyerek daha en baştan duvarı ve seti çeken kesimler var ülkemizde. Bütün bunlar aşılması zor engeller. Yaralayıcı, zorluk çıkarıcı, hayata biraz küstürücü engeller aslında.

Tek başıma mümkün değil...

Besteci olmanızın yanı sıra düşünce insanısınız da. Bu topraklarda doğup büyümüş ve toplumun sorunlarını yakından bilen biri olarak, sorunlar karşısında sessiz kalmıyor, tepkilerinizi açık yüreklilikle ortaya koyuyorsunuz. Hatta "duvarı ve seti çeken" kesimleri karşınıza almayı göze alarak... Ülkemizdeki "ötekiler" ve diğer "ötekiler" arasındaki tartışma, sizin isminiz üzerinden yürütülüyor sanki. Ne dersiniz?

Bir sanatçının tanınıyor olması ve siyasi, magazinel bazı olayların içine karışmışlığı söz konusuysa, o insan o zaman belli bir kesimi de temsil ediyor demektir. Siz de bir çellistsiniz. Konserler veriyorsunuz. İnanın aynı duyguları, toplum size karşı da besliyor. Benim ismim üzerinden, arkamdaki kesime yansıyan bir bakış açısı var. Çoğu zaman gelen tepki, bana değil, yaptığım müziğedir. Bütün bunlar Türkiye'nin sosyal ve kültürel sorunlarıdır. Sadece benim ismim üzerinden almak da doğru değil. Toplumun sanatla hesaplaşması, sanatçısını bağrına basması lazım.

> "Avangard olmak adına, "Ben istediğimi yaparım, tonaliteden uzaklaşırım" gibi düşünceler sonucunda çağdaş müzik 20. yüzyılda dinleyicisini kaybetti."

Ülkemizde gecekonduda yaşayan insanları düşünüyorum. İzlediği televizyonda sanatla ilgili hemen hemen hiçbir şey yok. Müzik marketine gittiğinde de klasik müziğe öyle hemen ulaşamıyor. Sadece birkaç mağazada klasik müzik kaydı satılıyor. Ayağına gelen bir şey değil yani. Okullarda, üniversitede yok! E, böyle olunca, bu insanın tanışma şansı da olmuyor bu müzikle. Öğrenmemişliğinin sebebi ona gösterilmemiş ki... Bilmiyor.

Ben hiçbir zaman aşağılayıcı olmadım. Aksine götürücü, tanıştırıcı olmaya çalıştım. Zaman zaman tanıştırıcı olmak bile yaralayabiliyor insanı. Bu sefer de, "Sen bize öğretiyor musun?"a dönüşebiliyor iş. Cevabı, aslında şu: "Evet, öğretiyorum. Tanıştırmak, öğretmek zorundayım çünkü."

Ama bunu 70 milyonluk bir ülkede tek başıma yapmam mümkün değil. Bir sistem dâhilinde, Milli Eğitim ve Kültür ve Turizm bakanlıkları tarafından "toplu kültür siyaseti"ne dönüştürülmesi lazım bu işin. Bununla ilgili çok fazla makale de yazdım ama bir türlü istenilen sonuçlara ulaşılamıyor. Bizim kendi başımıza piyano çalmamız, Cemal Reşit Rey veya Lütfi Kırdar konser salonlarında küçük bir azınlığa çalmamız, ülkemizde gerçekleştirilmesini arzu ettiklerimiz

Ağlasam sesimi duyar mısınız,
Mısralarımda
Dokunabilir misiniz,
Gözyaşlarıma, ellerinizle?
Bilmezdim şarkıların bu kadar güzel,
Kelimelerinse kifayetsiz olduğunu
Bu derde düşmeden önce.
Bir yer var, biliyorum;
Her şeyi söylemek mümkün;
Epeyce yaklaşmışım, duyuyorum;
Anlatamıyorum.

ORHAN VELİ

Bir yer var evet...
Benliğimizin içinde karartı gibi...
Ben anlatamam kendime;
O karanlık köşe müzikle dolduğunda mutluyumdur,
Boşaldığında ise başlar tekinsiz yalnızlık, mutsuzluk...
Anlatamam... Yaklaşır duyarım ben de kimi zaman...
Elmaslara, altınlara sahip olmaktan çok daha değerlidir o karanlık köşenin içinde olmak, onu hissetmek...
Çok daha amansız bir arzu duyarım oraya...
Her şeyden çok...
Param var, param yok, aşkım var ya da aşkım yok;
Mühim değildir.
Hiçbir zaman mühim olmamıştır, olmayacaktır...
O kuytu köşedir, sihir, yaşam iksirim, anlatamadığım, benim olan.
Ama bazen benim de ulaşamadığım, kimsenin bilmediği, bilemeyeceği bir fizik ve kimyada...
Anlatamam...
Ama var... Bir yer... Çok yakında çok uzak...
Konsere çıkarken, o kuytu köşeye yoğunumdur,
Bilen bilir...
İksir çalışsın derim, isterim, anlatmaya çalışırım.
Önce bana, sonra benden bütün dünyaya... **FAZIL SAY**

için yeterli değil.

2002 ile 2005 yılları arasında Doğuş Otomotiv sponsorluğunda "Türkiye Yollarında Bir Virtüoz" projesinde mekân, zaman, seyirci ayırımı yapmadan il il dolaştınız. Paris'te, Viyana'da konser verdikten hemen sonra, günde üç konserle Diyarbakır'daki, Van'daki dinleyicilerle buluştunuz. Bu projenin omurgası neydi? Sizi dinleyenlerin üzerinde ne gibi etkiler bıraktınız, nasıl algıladılar sizi? Ve bu projeyle yüreklere, bilinçaltlarına hangi tohumları ekmiş olduğunuzu düşünüyorsunuz?

Evet, günde üç konser yapıyordum. Sabahları ilkokul-lise, öğleden sonraları üniversite konserleriydi bunlar. Hepsi söyleşiliydi. Mozart'ı, Beethoven'i çalmadan önce açıklamalar yapıyordum, konseri daha anlaşılır kılmak için. Parçanın konusu ne, bestecisi kim, niye bu eseri yazmış, ben bu eseri çalarken neler hissediyorum gibi ön bilgiler vererek başlıyordum.

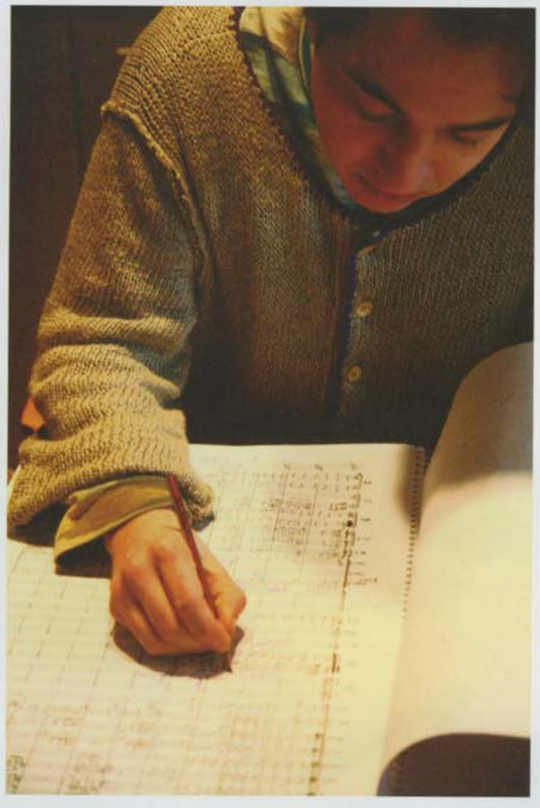

Çaldıktan sonra da eserle, benimle, müzisyen olmakla ilgili soruları cevaplamaya çalışıyordum. Akşamları ise bilet satışlı, halkın geldiği konserler organize ediliyordu. Öyle ki, Kayseri, Niğde gibi şehirlerde bir gün içinde 3000 kişiye çalıyordum. Bu çok ciddi bir rakam. Neredeyse bütün evlerde konuşulan bir kültür faaliyeti haline geliyordu bu konserler. Ama bu, bir kere oldu. Hayatımda sadece bir kere gidebildim Niğde'ye, Van'a, Kayseri'ye.

Önemli olan şu; sadece benim gitmemle hiçbir şey çok fazla yerine oturmaz. Ayda bir-iki kez birilerinin gidip bu kitlelerle buluşması lazım. Aksi takdirde Erich von Daniken'ın "Tanrıların Arabaları"nda anlattığı gibi, yok UFO inmiş, piramitleri yapıp uzaya geri dönmüş gibilerinden saçma sapan bir anlamsızlığa dönüşebilir. "Hayattayken Mozart'ı da bir kez dinlemiş olduk" dedirteceğiniz bir olay değil bu...

"Aydınlanmacılık" denilen şey, sadece Mozart'ın adını bilmek ve hayatta bir kez olsun o müzikle tanışmış olmak demek değil. O müzikle hayatı arasında etkileşim kurmak, o müzikle hayatında doyumu hissetmek, onun ekmek, su kadar mühim bir şey olduğunu ve iyi müziğin temsilcilerini dinleyerek doyum elde edebileceğini göstermekti benim amacım.

Hoşgörü toplumu değiliz

Ülkemizde, bir türlü kaynaşma içinde olamayan hatta zaman zaman birbirlerine burun kıvırdıkları bile gözlemlenen Klasik Batı Müziği ve Klasik Türk Müziği çevrelerinin aralarındaki kopukluğu ve birbirlerine yaklaşımlarını nasıl değerlendiriyorsunuz?

Türkiye'nin çok toplumlu, çok görüşlü, çoksesli mozaiğine karşı, öyle zannedildiği gibi bir hoşgörü toplumu değiliz. Klasik Batı Müziği, devletin istediği bir şey. 1930'larda devlet bir yıllığına ülkedeki diğer bütün müzikleri yasaklamış Atatürk zamanında. Bu yasaklamadan kaynaklanan bir tepki var zaten. Deneme yaptılar ve başarısız oldu. Elbette başarısız olur, çünkü saçmalıktı. Birkaç ay sonra bu karar iptal edilmiş ve diğer tüm müzikler yeniden hayata girmiş. "1930'da siz sadece klasik müzik çaldırdınız! Faşizm yaptınız!" gibi, aslında kendilerinin de inanmadığı, karınlarında hiçbir zaman oturmamış yalan hücreler bunlar.

Ben sadece kendimden örnek vermek istemiyorum; "Nazım" yaptım, "Kara Toprak" çaldım diye... Ulvi Cemal Erkin'den Cemal Reşit Rey'e kadar tüm bestecilerimize baktığımızda, hepsinin, Türk Halk Müziği, İstanbul müzikleri, Mevlevi müzikleri, Alevi müziklerine varana kadar, her şeyden etkilendiklerini görüyoruz. Bütün bu malzemeleri eserlerinde kullanmışlar. Horonlar var, halaylar var, köçekçeler var...

Bu noktadan bakınca, toplumun müziği ile senfonik müzik içe içe aslında. Türk Beşleri'nde ve sonraki jenerasyonda, niye bir yabancılaşma olsun? Bu "yabancılaşma" tabiri, bestecilere atılan bir iftiradır. Çünkü onlar görevlerini yaptılar. Hatta içtenlikle ve severek yaptılar. Burada Batı müziğine karşı tepki duyulması söz konusudur. Bu tepkinin sebepleri ne olabilir, diye düşünüyorum. Şu bir gerçek ki, tanışmak yetmiyor, üzerine düşmek, öğrenmek lazım. Bu tanışıklığın derinleşmesi lazım. Uğraşacaksın yani. Yeterince uğraşmamış bir insan da sanki, küçümsenecekmiş gibi bir psikolojiye kapılınca bu his onda bir kompleks yaratıyor tabii. "Ben bu müziği bilmiyorum" şeklinde kompleksler geliştiriyor. Bu tavrının sonucu olarak, Batı müziği yapana karşı agresifleşebiliyor.

Klasik Batı Müziği ile ilgilenen yazarlar, besteciler, ressamlar, yorumcular "ötekileştirilmiş" topluma karşı snob bir tavır sergileyerek, kopuk bir toplumun temellerini atmıyorlar mı?

Türkiye gibi, bu denli dağılmış, birbirlerine karşı "ötekileştirilen" bir toplumda, kimsenin kimseye yanaşma isteği yok. Buna ha ego, ha kariyer, ha snob tavır demişiz. Bu köprüleri kuran fikirler lazım. O köprüler de kolay kurulmuyor. Bir de son 15 yıldır, müthiş bir magazinleşme var. Beethoven bugünün Türkiye'sinde yaşasa o da magazinden payını alacaktı kesin. Böyle olunca da, magazini küçümseyen elit ve aydın kesim hemen karşı tavır alıyor. Bu durumda, sanatçının hiçbir yönden şansı kalmıyor diye düşünüyorum Türkiye'de.

Projelerinizde Klasik Batı Müziği ve Klasik Türk Müziği'ni yan yana getirebiliyorsunuz. Âşık Veysel'in "Kara Toprak"ını çalmanız, Yavuz Bingöl'le Âşık Veysel ve Arif Sağ projelerinde bir araya gelmeniz gibi... Sistemli çalışmanın yansıması olarak her iki kesim arasında buluşma köprüsü mü yaratmak istiyorsunuz? Yoksa bir anlamda dinleyiciyi kalıplarından ve beklentilerinden uzaklaştırarak her şeyin "teklik" felsefesinden geldiği fikrine yakınlaştırmayı mı arzuluyorsunuz?

TÜM CD, DVD, KİTAP ALIŞVERİŞLERİNİZ İÇİN MİKROP GRAMOFON'U

Ben bir piyanistim ama aynı zamanda besteciyim. Bestecinin her tür müziğe açık olması lazım, yaratabilmesi için. Aynı zamanda günümüzde yapılan müziklerle de iletişimde olması lazım. Mercan Dede'yle de çaldım, Sezen Aksu'yla da, Boby McFerrin'le de. Bugüne dek tanıştığım besteci meslektaşlarımla hemfikir olduğumu gördüğüm bir konu var ki o da şudur: Hiçbirimiz evde klasik müzik dinlemiyoruz. Neden dinlemiyoruz? Çünkü etnik müzikler dinleyerek ufkumuzu genişletmek istiyoruz. Beethoven'in Dokuzuncu Senfoni'sini iki yüzüncü kez dinlemek yerine, Afganistan'dan bir müzik ya da Hindistan'dan gelen "tabla" sesi, daha fazla ilgimizi çekiyor. Bütün bu seslere açık olmak zorundayız, gezegenin tamamına hitap edebilecek müzik dilini yaratmak için.

Mercan Dede ile yaptığınız konser çok tartışıldı. Siz bu projeyi de farklı bir amaç için yaptınız. Neydi bu amaç?

2001 yılında şef Zubin Mehta yönetiminde İsrail Filarmoni Orkestrası ile çaldım. Bu konserlerden birinin adı, "Concert in Jeans" idi. Müzisyenler ve şef kot pantolonlarıyla sahneye çıkıyorlardı. Konsere sadece gençler para vermeden girebiliyordu. Sonra da bir parti organize ediliyordu. Gençleri klasik müziğe çekme, onları klasik müzik konserlerine gitmeye alıştırma adına yürütülen bir projeydi bu. Benzer konserleri daha sonra Fransa ve Amerika'da da gördüm. "Ben bunu Türkiye'de nasıl yapabilirim" diye düşündüm ve sonunda, sevilen bir DJ olan Mercan Dede ile bir araya gelip 8000 kişilik bir açıkhava tiyatrosunda sahneye çıktı. Bu aslında bir DJ konseriydi ve sonunda tıpkı İsrail ve diğer ülkelerde olduğu gibi, bir partiyle devam ediyordu. Benim deplasmanda olduğum bir kitleydi, zaten sunumunu da bu şekilde yaptık.

Bu projede Mercan Dede benim davetlimdi ama benim onun kitlesine ulaşmam ve piyanomla beraber Bach'la, Beethoven'le var olmamdı asıl amaç. İzmir ve İstanbul'da gerçekleştirdik bu konserleri. Sonuç hiç fena değildi. İzmir'de 15.000 kişi vardı. Bugün İzmir'de resital yaptığınızda satılan bilet sayısı en fazla 150'dir. Çalan çok meşhur da olsa bu değişmez. Bu 15.000 kişiden yüzde 10'u geri dönüş yapsa, bu 1500 kişi demektir. Bu bir katkıdır. Konser bileti satın aldırmak, konsere gitme alışkanlığını edindirmek adına. Onun için bütün bu deneyimleri yaşamamız gerekiyor. Kimi zaman eleştirildim bu konuda. "Tribünlere oynuyor" denildiği durumlarda ben hep iyi niyetliydim ve bambaşka fikirlere sahiptim. Bazen kendimizi ateşe atmamız gerekebilir. İzmir'de 150 bilet satılmasına razı olmamak ve bu döngüyü kırmak adına bir şeyler yapmamız gerekiyor. Aksi takdirde toplumla ilişkimiz yavaş yavaş kopuyor ve sonunda dışlanan yine bizler oluyoruz.

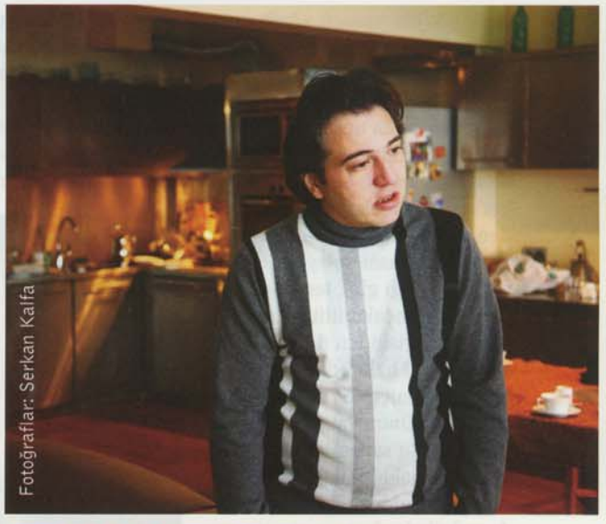

Fotoğraflar: Serkan Kalfa

Huzuru evimde buluyorum

Hangi duygu halleri sizi yaratım içine sokar? Ve içinizdeki o "kuytu köşe" sizi nasıl besliyor?

Benim için, müzik çalışabilmem ve yaratabilmem, içimdeki huzurla doğrudan ilgili. İnsan yaşamın kıyısına gitmeli. Karnının içindeki en dip köşeye giderek orada bir rahatsızlık, huzursuzluk varsa önce onu tedavi etmeli, müzik bile yapmadan önce. Hatta herhangi bir şey yapmadan önce... Çünkü en dipteki hayat kıvamının fokurdaması, yanlış sonuçlar doğurur. Ve insan, benliğiyle ve ruhuyla çalmalı her notayı. Bedeniyle çalmamalı. Elinden önce ruh gitmeli o sese... Bu açıdan bakınca, bir müzisyenin, yaşamını son derece içsel bir hale dönüştürmesi lazım.

Ben de hayatımda böyleyimdir. Muazzam bir yalnızlığa çekilip, saatlerce kendimi dinleyip ondan sonra çalışmaya başlarım. Dışarıya çok az çıkarım. Neredeyse hiç çıkmam gibi bir şey. Ayda iki kere bir yere akşam yemeğine giderim. Çoğunlukla evimdeyimdir. Evimde, bahçemde huzuru bulabiliyorum. Ve beste de o zaman çıkıyor, yeni bir eserin benliğe geçmesi de o zaman oluyor.

Hayatınız prova, konser, kayıt, turne döngüsü içerisinde sürekli seyahat etmekle geçiyor. Neredeyse her gün başka bir şehirde uyanıyorsunuz hayata... Bu yüzden, "az sonra gidecekmiş" duygusu hâkim olmalı bedeninizde hep... Ama ruhunuz bedeninize inat, müziğinizin içinde

ARAYIN, ARADIĞINIZI BULALIM. 0216 545 03 86 - 0532 343 93 28 info@mikropgramofon.com

yerleşik bir yaşam sürüyor... Ne enteresan bir çelişkidir ki, düzenli yaşayan insanlar, bedenen yerleşik bir hâl içinde olmalarına karşın, ruhları hep gitmek ister, bir yere yerleşemez... Nasıl yorumluyorsunuz bu çelişkiyi?

Evet, her hafta uçakla bir yerlere gidip konserler vermem gerekiyor. Bunu müzik yapmayı sevdiğim için yapıyorum. Yoksa yorucu ve zor bir hayat. Gittiğin yere göre saat farkından kaynaklanan zorluklar, otel odaları, sevdiklerinden, evinden günlerce ayrı kalmak... Alışması kolay bir durum olmadığı gibi, temposu da zorlayıcı. Ancak bütün bunlar müzik sevgisinden dolayı yapılıyor. Ruhsal bakımdan ise, gerçek bir sanatçının ruhu, sanatıdır zaten. Onun vatanı sanatıdır. Sorunlu zamanlarında, müzikten bunaldığında, dünyanın neresine gidersen git, istersen Antarktika'ya kaç, o vatanı o şekilde beraberinde götürürsün. Mutsuzluğunla kaçarsın. Mutluluk veya mutsuzluk faktörleri yön verir.

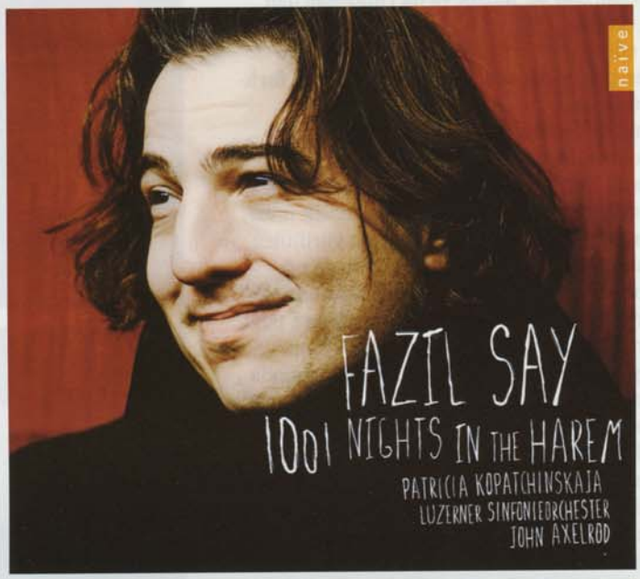

Müziğin toplumlar ve bilinçaltları üzerindeki etkileri nelerdir? Ve sizce toplumların ve dünyanın gidişatı müzikle iyileştirilebilir mi?

Şu yaşadığımız dünyada, Ortadoğu'daki savaş, bir türlü gelmek bilmeyen barış, Türkiye'deki karışıklıklar... Kimi zaman tarafız, kimi zaman seyirci. Böyle bir dünyada müzik gerçekten hangi rolü oynayabilir? Bu konuda ciddi araştırmalar yapılmalı. Yalnız, size ilginç bir örnek vereyim. Daniel Barenboim, Batı Doğu Divanı Orkestrası adıyla bir topluluk kurdu. Bu orkestra İsrailli ve Filistinli gençlerden oluşan bir orkestra. Barenboim Yahudi'dir. Fakat kendisi geçen yıl Filistin vatandaşlığına geçti. İsrail'de büyük bir skandala, dünyada ise büyük bir sansasyona neden oldu bu davranışı. Kendisiyle konuştuğumda bana şöyle dedi: "Düşünsene, bu insanların biri İsrailli diğeri Filistinli. Sevgisizlik, düşmanlık had safhadayken, bu iki insanı yan yana oturtarak aynı notayı, aynı arşe ile, aynı duygu ile çalmak için birlikte gayret göstermelerini istiyor ve bekliyorsun. Bu bir adımdır. Bu bir varoluş hücresidir. Bir milyar kötü hücre varsa, bir tane de iyi hücre var."

Bence benzer bir projeyi Türkiye'de de uygulamak lazım, kutuplaşmayla, hizipleşmeyle ilgili konularda.

"Nazım Oratoryosu" da bu bağlamda, toplumun yıllarca içinde birikmiş duygularının sizin yaratımınız üzerinden salıverilmesiydi adeta. Toplumlar arasında, geçmişte yaşanmış sorunlara neşter vurarak, cerahati sanatla akıtıp dönüştürdünüz.

Nazım'la halk arasındaki köprüyü hücresel bir şekilde oturtmak, iyi anlaşılmasını sağlamak, onun da bir insan olduğunu, kendine has düşünceleri olduğunu ve saygı duyulmayacak hiçbir tarafı bulunmadığını göstermek istedim. Nazım Hikmet komünist olduğu için haksızlığa uğramış bir insandır. Bence buradaki temel sorun budur.

Yakın bir zamanda "Akdamar" projesiyle, Türk-Ermeni ilişkileri adına yeni bir kültür köprüsü kurarken göreceğiz sizi.

"Akdamar" bir bale eseri olacak. Ben de tıpkı Barenboim gibi 200 kişiden oluşmasını düşündüğüm kadronun yüzünü Ermeni, yüzünü de Türk sanatçılardan oluşturmayı planlıyorum. Hatta İstanbul ve Erivan senfoni orkestraları ile birlikte çalışmayı düşünüyorum. Böylesi dostluk projelerinde ne Barenboim bir ilktir ne de ben sonuncuyumdur.

Bu hep akacaktır. İnsan, sanat üzerinden iyi niyete varabilir çünkü.

Sahneye çıplak ayakla çıkmak zorunda mısın?

Patricia Kopaçinskaya ile sahnelerdeki performanslarınız unutulmayacak nitelikte. İstanbul'da Cemal Reşit Rey Senfoni Orkestrası ile birlikte "Haremde 1001 Gece"nin Türkiye prömiyerini gerçekleştirdiniz. Kopaçinskaya eleştirmenler tarafından "ruh ikiziniz" diye tanımlanıyor. Aynı frekansta, tek bir kişi gibi algılıyorsunuz müziği adeta... Ve görsellik de önemli yer tutuyor konserlerinizde. Sahneye çıplak ayakla çıkıyor olması da konseptinizin bir parçası mı?

Patricia ile dört yıldır çalıyorum. Önceleri her konsere çıplak ayakla çıkması, aramızda espri konusu olmuştu. Acaba hangi salonun sahnesinin tozu daha fazla? Dortmund ne kadar da temizmiş. Bir de Aspendos'ta çalsa neler olurdu? (Gülüşmeler). Daha sonra benim sevmediğim bir aşamaya geldi bu durum. Çünkü konserlerimizden sonra bütün manşetler "çıplak ayaklı keman prensesi" şeklinde atılmaya başlandı. Çıplak ayak manşete dönüştü. Patrici-

TÜM CD, DVD, KİTAP ALIŞVERİŞLERİNİZ İÇİN MİKROP GRAMOFON'U

a'nın kişiliğinin, müzisyenliğinin ve olağanüstü yorumculuğunun yanında bu "çıplak ayak" bir detaydır sadece. İşte bu noktada ben karşı çıktım. "Zorunda mısın?" diye sordum, o da dedi ki: "Elbette değilim. Ayakkabı da giyilir ve öyle de çalınır. Ama ben böylece yerden enerji alıyorum ve kendimi bu şekilde daha "uğurlu" hissediyorum." Bir süre sonra bu dönemi atlattık ve insanlar Patricia'ya alıştı. Çıplak ayağına da kimse bakmıyor artık. Beethoven'i nasıl çalacak, Mozart'a ne katacak gibi düşünceler hâkim artık... Bizden beklenen, büyük bestecilerin en tanınmış eserlerine bile "ilk seslendiriliş" damgasını koyabilmek, o yenilikçi anlayışla çalabilmek. Bunu gerçekleştirmeye başlayınca, gerisi de önemsiz olmaya başladı.

Türkçe gırtlaktan söylendiğinde daha güzel

"Nazım Oratoryosu"nda farkındaysanız, solistler "gırtlak" söylüyor. Aslında koro da gırtlak söylüyor, diyafram söylemiyor. Şimdi söyleyeceğim, kişisel kanaatimdir. Biliyorum polemik yaratacağım bu sözlerle ama söylemek zorundayım. Türkçede opera diyaframı ile söylenen sözler, İtalyanca'daki kadar doğal ve güzel olmuyor. Türk dili, İtalyan dili gibi ya da Alman dili gibi buna pek müsait değil bence. Bu durumda olan başka diller de var. Mesela Rusça, Çekçe, Macarca gibi...

Bu dillerde yazılmış operalar da zaten diğer ülkelerde pek fazla oynanmıyor çünkü o dillerin fonetiği ve prozodisi İtalyan operası denilen o geleneğe fazla yakın değil.

Nazım'ın yazdığı o güzelim "Memleketim" şiirinde, diyaframdan çıkan sesle aslında kelimelerin anlaşılmasını önlüyoruz. Hâlbuki Zuhal Olcay'ın, Sezen Aksu'nun yaptığı gibi gırtlaktan söylendiğinde kelimelerin hiçbir şey kaybetmediğini, aynı konuşma dilindeki kadar yalın kaldıklarını görüyoruz. Bu tavır, Nazım Hikmet'in anlaşılırlığını korumak açısından gerekliydi. Bir de kişisel damak tadım, Türkçe'nin gırtlaktan söylendiğinde daha güzel olduğu yönünde. Dolayısıyla bu projede opera sanatçılarımızın değerini yadsımadan, solist olarak Sertap Erener veya Zuhal Olcay'ı tercih ediyorum. Bu tavrım sürecek.

Please Visit
www.emiclassics.com
EMI CLASSICS
NEW ALBUMS

JAMES CONLON
BRUCH:
SYMPHONIES AND CONCERTO FOR 2 PIANOS

12 CELLESTS OF THE BP
BEATLES IN CLASSICS

KYUNG WHA CHUNG
BRAHMS - VIOLIN SONATAS 1-3

JEAN-PHILIPPE COLLARD & MICHEL BEROFF
BRAHMS: HUNGARIAN DANCES, DVORAK: SLAVONIC DANCES
Music from EMI
www.emikent.com.tr

Orkestralarımıza önerilerim

Yıllardır kendime şunu sorarım…
Türkiye'deki sanat hayatı neden bu kadar sancılı?
Gözümüzün önünde "çözümler" dururken…
Neden bunları yaşama geçiremeyiz bir türlü?

Mesela, soruyorum…
İstanbul Devlet Senfoni Orkestrası…
Neden sadece İstanbul'da belli bir azınlığa konser vermekle yetinir?

Bir öneride bulunmak istiyorum
Sayalım şimdi Trakya tarafından başlayalım.Gaziosmanpaşa, Avcılar, Lüleburgaz, Kırklareli, Tekirdağ, Edirne… Geçelim Anadolu'ya. Gebze, Yalova, Beykoz, Ümraniye, İzmit, Adapazarı…

İstanbul'dan bu saydıklarımın uzaklığı en fazla 150-200 kilometre
İki otobüs ayarlansa…
Her hafta perşembe, cuma günleri İstanbul'da çalıp
Aynı programı cumartesi, pazar günleri bu şehirlerde
Ve bu şehirlerin kasaba ve ilçelerinde sunamaz mı İstanbul Devlet Senfoni Orkestrası?
Her yıl ulaştıkları seyirci sayısı 2,000'e değil 20,000'e varır
Orkestra üyeleri için de ne kadar motive edici olur…

Ya halk için? Onlar için de çok iyi bir fırsattır bu!
İnsanlar kentlerindeki kültür sanat hayatının yoğunlaşmasından memnun olurlar
Çaykovski senfonileriyle, Mozart konçertolarıyla tanışır
Çocuklarını bu etkinliklere götürmekten haz duyarlar

Dünyadaki tüm orkestralar bu yöntemi uygular
Türk orkestraları ise az sayıda turne yapıyor
Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası…
İzmir, Adana, Antalya, Bursa orkestraları…
Çok daha faal olmalılar daha fazla turne olanağı bulmalılar
Ve en az iki yılda bir yurtdışına çıkmalı bu orkestralar
Anadolu turneleri… Bölgesel geziler…
Komşu şehirler ve kasabalarda her hafta çalmalılar
Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası, örneğin…
Çankırı, Yozgat, Konya, Sivrihisar gibi çevre il ve ilçelere gitmelidir
Bu saydıklarım çok büyük paralar gerektirmez

Bir sorum daha var…
İstanbul gibi 15 milyonluk bir metropole tek devlet orkestrası yeter mi?
Kesinlikle yetmez bana kalırsa
Şehri Taksim (AKM), Kadıköy ve Ataköy diye üç bölgeye ayıracak olursak…
En az üç orkestrası olması gerektiği ortaya çıkar bu şehrin

Kaldı ki yalnızca Marmara bölgesine tek başına üç orkestra gerekir
Neden mi? Çünkü Tekirdağ'da yılda iki konser vermekle hiçbir sonuç elde edilemez
Tekirdağ gibi bir ilde yılda en az on konser yapılmalı

Ben prensip olarak…
Herhangi bir şehrimize 30-40 yılda bir gidip de konser verme fikrine karşıyım
Oradaki insanları küçümsemek anlamına gelir bu…
Sunduğunuz müziğe layık görmemektir onları…
Devlet kurumları burada çok daha özenli olmalı

İnsan demek kültür demektir
Kültür ise yatırımdır… Devamlılıktır...

Örneğin, Tokyo'da 15 profesyonel orkestra var
Ya İstanbul'da?
Borusan ve Akbank gibi kuruluşların "özel" orkestralarının olması evet, çok sevindirici
Ama bu alanda devlet eliyle çok daha fazlası yapılmalı

Başka sorunlarımız da var…
Bu ülkede konservatuvarlardan her yıl yüzlerce müzik bölümü öğrencisi mezun oluyor
Bu yetenekli gençler mezun olur olmaz işsizlik sorunuyla burun buruna geliyorlarsa eğer
Biz bu insanları neden yetiştiriyoruz acaba onca masraf edip?

Varolan orkestralarımızda kadro yok
Peki, yeni orkestralar ne zaman kurulacak?
Daha da önemlisi… Bu insanların arasından en yeteneklilerini neden yurtdışında okutmuyoruz?
Neden vazgeçtik bunlardan tümüyle?
Şu anda Türkiye'de herhalde 800-900 genç müzisyen açıktadır… Yani işsizdir…
Hâlbuki dokuz tane orkestra kurulurdu bu 900 kişiyle!

İstanbul'a iki yeni orkestra kurulmasından geçtim…
Denizli, Gaziantep, Diyarbakır, Malatya, Kayseri, Trabzon
Bence bunlar, haftalık orkestra konserlerini kaldırabilecek potansiyele sahip illerimiz

Başından beri sadece enstrümantalistlerden bahsettim ama…
Bu dediklerim tiyatro, opera, bale gibi sahne sanatları için de aynen geçerli
Elimizde insan kaynağı var ama biz bunu değerlendiremiyoruz…
Yüzlerce genç sanatçı açıkta…
Bunların çoğu dizilerde oynuyor… İstemeyerek de olsa, mecburen…
Diziler daha mı kaliteli olmuş oluyor böylece?
Hayır… Olan sanatçıların derinliğine oluyor…

Bir başka konu da şu…
Orkestra müzisyenlerinin sanatsal seviyelerini yüksek tutmak için neler yapılıyor?
Oda müziği konserleri veriliyor mu örneğin?
Veya daha başka bireysel faaliyetler?
Berlin Filarmoni'de keman grubunun en arka rahlesinde oturan müzisyen bile…
Üçlü, dörtlü oda müziği gruplarının içerisinde yer alır muhakkak
Bu gruplar düzenli konserler verir
Müzisyenler yaptıkları işe motive olurlar

Bir senfoni orkestrasının yüz küsur müzisyeni nasıl değerlendirilebilir daha başka?
Okullarda atölye çalışmaları yapabilirler mesela…
Her biri yılda bir kez bir okula gidip
Etrafına toplanan 150-200 çocuğa, çaldığı enstrümanını tanıtsa…
Onlara müziği sevdirmek için gayret etse…
İçlerinden yetenekli olanları seçse…
İnanın, beş yıl içinde o şehirde sanata bakış açısı olumlu yönde değişecektir

Biz bunların hiçbirini yapmadık yıllardır
Yapmadığımız için de suçluyuz
Çocuklarımıza karşı suçluyuz

FAZIL SAY

"İstanbul Okullarında 1000 Konser" Projesi

7 Ağustos 2007 tarihli "Radikal" gazetesinde bir makale kaleme almıştım.
Başlığı: "İstanbul Okullarında 1000 Konser"
Yazının konusu şuydu...
İlkokulundan üniversitesine, Ümraniye'sinden Nişantaşı'na kadar...
İstanbul'un her yerinden 200 okul seçilip
Her okulda o öğrenim yılı boyunca beş konser verilecekti
Piyano olur, keman olur, caz olur, halk müziği olur... Farketmez...

Her enstrümandan seçeceğimiz 200 müzisyenle bu projeyi gerçekleştirmek istedim.
Müzisyenlerin konser başına 200 Dolar gibi cüzi bir ücret alacaklarını varsayıp
Projenin tahmini bütçesine 1 Milyon Dolar dedik
"Radikal"deki bu makaleyi de sponsor bulmak amacıyla kaleme almıştım

Sonra ne mi oldu?
Bir anda İkinci Cumhuriyetçi yazarlar çıkıverdi karşıma!
Hemen daha ilk günden...
Neymiş efendim?

Fazıl Say bir teklik tokatlayacakmış (!)
Teklikten kastedilen, anladınız tabii, 1 Milyon Dolar...

Daha neler neler...
Yok, o müziği bu müzikten üstün tutmak içinmiş bunlar hep...
Yok, Ümraniye'ye önce yemek götürülsünmüş vs. vs.
Demediklerini bırakmamışlardı...
Alay etmeler, küçük düşürmeler...
Anlamıyormuş gibi yapmalar...
İki yıl boyunca bu projenin adını bile ağzıma almadım...
Sonuçta "insan ruhu" bu... Taş değil...

Şimdi önümüzde yeni bir fırsat var...
İstanbul, 2010 yılında Avrupa'nın kültür başkenti oluyor
"İstanbul Okullarında 1000 Konser" projesini hep beraber üstlenelim isterim...
Bunu yapabiliriz!
Siz de aynı düşüncedeyseniz...
Facebook'da kurduğum "İstanbul Okullarında 1000 Konser" adındaki gruba gelin, üye olun...

Proje için bazı operasyon bilgileri

2002'de Türkiye'ye geldiğimde
En büyük hayalimdi "İstanbul Okullarında 1000 Konser" projesi...
Kafamda yaklaşık on yıldır şekillendiriyordum

200 sanatçının katılımıyla... 200 okulda yaklaşık 600 Bin çocuğa ulaşacağımız bir projeydi aklımdaki. Şimdi... Harekete geçme zamanı geldi! 20-30 kişilik bir organizasyon ekibi gerekiyor. Sekreterlik, şoförler, operasyon menajerleri...

Okulların açık olduğu günlerde
Günde 6-7 konser verilse...
Haftada 30-40 konser demektir bu
Araçlar, minibüsler, ses düzeni vs. gerekiyor her konser için
Bu yüzden 1 Milyon Dolar'a çıkar bu proje diyorum
Belki bu parayla sadece ilk 600-700 konseri çıkartabiliriz, bilemiyorum...
Ama en önemlisi bir yerinden başlayabilmek

Bu projenin anlamı...
Öğrencilerle hoş vakit geçirmek
Onlara iyi müzik sunmak
Onları heveslendirmek
Aynı zamanda yeni yetenekler keşfetmektedir de
Ama hepsinden önemlisi, diyalog kurmaktır...

Sistem nasıl işler?
Örneğin, Ümraniye'de bir ilkokulda
Sabah 11'de, üç kişilik bir vurmalı sazlar ekibi konser verdiği sırada
Ataköy'de bir lisede, bir keman-piyano resitali yapılır
Öğlen 12.30'da, Kerem Görsev Kadıköy'de bir ilkokulda caz müziğini tanıtırken
12.45'de Cemal Reşit Rey Senfoni Orkestrası'nın altı üyesinin Etiler'deki lisede etkinliği başlar...
Böyle...

Okulların hangi mekânları kullanılabilir bu konserler için?
Spor salonu olabilir mesela
Veya kimi özel okullarda olduğu gibi
Stadyum, oditoryum kullanılır
Baharda avluda bahçede yapılabilir
Ya da en kötü ihtimalle
Sınıfa girilip yapılır...
Mühim olan "yapmaktır" çünkü...

Bu çetin ve uzun soluklu bir serüven
Çünkü her okulda önden yapılması gereken işler var

Milli Eğitim Bakanlığı'nın projeye vereceği destek çok önemli
Kültür Bakanlığı'nın da öyle...
Sponsorların da bu iş için yüreklerini ortaya koymaları gerekiyor
İşte durum budur...

Kemancı Patricia Kopatchinskaja yorumculuğa özgürlükçü yaklaşımıyla "müzik kardeşim" dediği Fazıl Say için mükemmel bir oda müziği partneri

Çıplak ayaklı PatKop

Patricia Kopatchinskaja doğduğu Moldova'da, olağan bir isim. Ama Tuna nehrinin bu tarafında, sekiz hecelik isim insanın gözünü korkutuyor. Basite indirgersek: genç müzisyen fazlalığı atıyor ve ilk heceleri muhafaza ediyor. Kendisine "PatKop" adını takıyor. Annesi kemancı, babası bir simbalom virtüozu; her ikisi de resmi ve özel törenlerde folklor müziği çalarak yaşamlarını kazanıyorlar. Ellerini çırpıyor, doğaçlama yapıyorlar, bestecileri taktıkları yok: zaten besteci de yok. Daha sonraları, Pat, Viyana'da, kiliselerde ve turistlerin uğrak yeri olan restoranlarda kurulan derme çatma sahnelerde babasına eşlik ediyor. Bu öykünün başlangıcında halk müziği varmış. Dolayısıyla, Pat büyük konser salonları, büyük eserler, büyük icracılarla 1989 yılında, ailesinin göç ettiği Viyana'da, 12 yaşındayken tanışıyor. Ya muazzam tekniği?

Patkop: Hayır. Ben müzik akademisine giriş için öğrenciden beklenen düzeyin düşüklüğü karşısında şaşırdığımı söylemeliyim. Sovyetlerin Moldova'sı bir tatil köyü değildi ama eğitim çok daha sıkıydı.

Viyana'da bir şey öğrenmediniz mi yani?

Evet, tabii ki öğrendim. Her yerde bir şey öğrenmek mümkün. Ben, sokakta, ormanda, kuşları dinleyerek, şuradaki kedinize bakarak, her yerde bir şeyler öğrenirim.

Kedim size keman çalmasını mı öğretiyor?

Bana sükûnet, esneklik öğretebilir. Öğrenmenin sonu yok. Ama benim okullar konusunda yetenekli olduğum söylenemez. Özgür bir okulun olması gerek. Gelenekselin kabul edildiği gibi, yeniliğin de önemli bir değer olduğunu kabul eden, hocaların, kendi hocalarının klonlarını üretmedikleri bir okul. Bazı şeyler sadece okullarda elde ediliyor ama ben açık havada öğrenmeyi seviyorum.

Yanılgıya düşseniz bile...

Evet tabii! İnsan kendi hatalarından o kadar çok şey öğreniyor ki! Yapılan yanlışlardan kaçmaktan çok, onları kabul ederek daha fazla gelişebiliyor insan. İcracının dürüst olması lâzım. Halk onu dinlemeye geliyorsa, kendini olduğu gibi göstermesi gerek, Oistrakh, Heifetz veya Tanrı bilir, hangi modelin maskesiyle değil.

Siz sadece bir icracı değilsiniz. Doğaçlama ve beste de yapıyorsunuz.
Zaman darlığından, bugünlerde daha az yapabiliyorum bunları. Ama daha geçen yıl arkadaşlarım için bir trio ve Avustralya Orkestrası için bir parça besteledim. Beste yapmayı hiç bırakmadım. Beethoven ya da Ravel çalmak, dünyanın en güzel restoranlarında akşam yemeği yemek gibi bir şey. Bestelemek ise yemeği pişirmeye benziyor. Şüphesiz, kimilerine göre, daha az lezzetli (bir yemek) olabilir, ama az yararlı denemez. Bu nedenle bestecilerle temas halinde kalmak istiyorum. Viyana'daki eğitimim sırasında genç sanatçılar benim için beste yaptılar ve ben de bu tanınmamış müziğe susamıştım. Sonra, olabildiğince, yaşayan bestecilerin, Kurtag, Crumb, Penderecki, Ivan Sokolov, Johanna Doderer, yeni vefat eden harika Galina Ustvolskaya'nın eserlerini, Fazıl Say'ın bana ithaf ettiği, "hayvani", çok yabancıl, çok erotik ve çalgım için son derece güzel bestelenmiş Konçertosunu çaldım. Keşfetmek söz konusu değilse, evinde plak dinlemek varken insan neden konsere gelsin ki? Risk almadan yaşamak diye bir şey yok aslında.

Bu Beethoven için de geçerli, değil mi?
Umuyorum! Vivaldi ve Schumann için de öyle olmasını diliyorum. Hiçkimse konser sırasında nelerin olacağını bilemez. Ben her an değişirim. Hartmann'ın "Cenaze Konçertosu"nu çalan ile Telemann'ın bir fantezisini çalan, aynı değildir. Mozart'tan Şostakoviç'e veya Bartok'tan Sibelius'a, ben hiç aynı kalmam. Zaten "repertuvar" denilen de neymiş? Müzisyenler, dinleyiciler, herkes partisyonu bilir fakat kimse o partisyonun bizi nereye götüreceğini öngöremez. İnsanın sürekli gelişen, "risk" adını verdiği öznel yanı olmadan, beni neden dinlemeye gelsinler ki?

Belki biraz garip gelebilir ama sizin gibi coşkulu biçimde modern olan bir müzisyen, Beethoven'in Konçertosunu neden dönem çalgılarıyla kaydeder ki?
Abartmayalım! Kemanım 1834 yapımı muhteşem bir Pressenda; bağırsak teli monte edilmiş, biraz düşük perdede akort edilmiş ve dolayısıyla ona göre ayarlanmış. Fakat bu, o kadar garip bir şey mi? Söz konusu olan, bir kez daha tekrarlayayım; risk, tazelik, sürpriz değil midir? Philippe Herreweghe bir gün beni radyoda söyleşi yaparken dinlemiş; ondan sonra da bana, Anvers'te, modern orkestrasıyla Beethoven'in Konçertosunu çalmamı önerdi. Öylece, beni hiç tanımadan. Daha sonra, onunla birlikte, Champs-Elysées Orkestrası'nın 19. yüzyıl çalgılarıyla eseri yeniden seslendirdik. Benim için çok yeni bir şeydi. Hem tekil, hem de besbelli bir şey. Temposuyla, müzik cümlesiyle, ezginin fazla vurgulanmadığı, vibratonun aşırıya kaçmadığı, her şeyin bu koşullarda bana son derece doğal geldiği bir icraydı. Bazı kişiler, Herreweghe gibi "müziksel açıdan bilgili" yorumcuların müziğe sınırlar getirdiğini sanıyorlar. Ben tam aksini hissettim. Hareketinde ve ifadesinde büyük bir özgürlük gördüm. Umarım kayıtta da bu, muhafaza edilebilmiştir. Plâk... O kadar ölü bir şey ki!

Bugün piyasaya sunulan da mı?
Buna siz karar vereceksiniz. Tanışalı sadece iki yıl olmasına rağmen, "müzik kardeşim" olarak tanımlayabileceğim Fazıl Say ile konserin canlılığını korumak için elimizden geleni yaptık. Programın kendisi zaten bir konser programı. Beethoven'in "Kreutzer" sonatı, çünkü bu sonat bünyesinde, keman dünyasının hemen hemen bütününü bulunduruyor. Ravel, çünkü caza yakın, ince ve içten olan bu sanatı hiç kimse Fazıl kadar hissedemez; ikimiz de doğaçlamalar yapıyoruz, belki bunun da etkisi vardır. Bartok'un "Rumen Dansları", çünkü bu danslar benim köklerimi oluşturuyor. Fazıl'ın Sonat'ı, çünkü o da, kendi köklerini bu eserde buluyor. Kapalı veya kesin olan hiçbir şey yok. Bu CD'nin bir vasiyetten çok, bir anın yansıması olmasını arzu ettik. A

Ivan A. Alexandre'ın "Diapason" dergisinin Ekim 2008 tarihli sayısında yayımlanan röportajından kısaltarak çeviren: Ayşe Öktem

Çıplak ayaklı olarak çalıyorsunuz. İçinizde bir Carmen olmasın sakın? Özgürlük...özgürlük...
Yaşamımda, kesinlikle hayır. Normal, küçük bir kadınım, televizyon seyreden, içki içmeyen bir anneyim. Benim şarabım, nikotinim, haşhaşım, hepsi sahne. Bir akşam, konserde giyeceğim ayakkabıları unutmuşum. Sahneye çıplak ayakla girdim. Toprakla olduğu gibi, sahnenin zeminiyle de fiziksel teması seviyorum. Yerimi sağlamlaştırıyor. Aynı nedenle, dinleyicinin önünde partisyon olmadan hiçbir zaman çalmam. Önümde açık olan bu metin beni sıkmıyor, frenlemiyor. Aksine beni şaşırtıyor, önümde başka ufuklar açıyor. Özgürlük, evet. Ama ne pahasına olursa olsun, değil.

Herkesin gözü Fazıl'da!

Boğaz'da gündoğumu. "Bugün hava nasıl olacak?" sorusuna aldırış etmeyen bir yığın amatör balıkçı, köprüden aşağıya misinalarını sallamış. Petrol tankerleri boğazın dar aralığında birbirlerine sürünerek geçiyor. Bir yanda Asya, öte yanda Avrupa. İnsan, iki dünya, iki uygarlık, iki çağ arasında olduğunu, bunların böylesine iç içeliğini ancak burada gözlemleyebiliyor. Fazıl Say'ın evi, Teşvikiye'nin (Paris'in Etoile mahallesinin buradaki eşi) tepelerinde. Orada, sekiz yaşındaki tatlı kızı, iki labradoru, üç kedisiyle birlikte yaşıyor. Yılda yüzü bulan konserlerinden biri için evinden ayrılmak zorunda kaldığında, bütün bunları neredeyse iki adım berisinde oturan eski eşine bırakıyor.

Fazıl Say, sekiz yıl Almanya'da, yedi yıl New York'ta yaşamış. Ama sonunda ülkesine dönmeyi yeğlemiş. *"Kızım için böylesi daha iyi"* diyor. Ayrıca kendisi de, Türk kentlerinin sokaklarını, oraların bildik karmaşasını yaşamaya gerek duyuyor. Sigara üstüne sigara tellendirerek, piyanosunu çalmak, besteler yaratmak için gereksindiği iç huzurunu ancak orada buluyor. Kesin kesin *"İsviçre'de yaşayamazdım"* diyor. Hafif kambur sırtı, bir yara iziyle belirginleşen, melankolik ve sevimli gülüşü ile, kendisine özgü bir güzellik sergiliyor.

Kuşku yok, sabahtan akşama müzikle iç içe olduğundan ileri geliyor bu, ama yanı sıra gene de, çevresindekilere, başkalarına dikkatini esirgemiyor hiç.

Bartok gibi, ülkesinin halk müziğini son derece dikkatle incelemiş, Stravinski gibi, Orta Avrupa'nın eksik tartımlı müziğinden, doğu dizilerinin yirmi dört notasından, içinde mi bemolle fa diyezin yan yana durduğu, *makam*'ların beş yüz tonalitesinden yararlanarak, düşsel bir folklor yaratmış kendine. Ama, kimi zaman da, tonal dilin o alışılmış havasından uzaklaşmadan. Özgürce, başka hiçbir etkinin zorlamasına kapılmadan. Çoğu zaman eleştirilerden bitkin düşerek ("herkesin gözü onda" olduğundan mı?), kendi çizdiği yolda ilerliyor Fazıl Say, bu anlayışı kıt, bölüm bölüm bölünmüş dünyada, zengin, kavranması kolay, virtüozca, yalın bir müziğin yaratıcısı olmuş. Tıpkı Beethoven'in (en çok sevdiği bestecinin) çağında olduğu gibi, durmaksızın doğaçlama yapan bir piyanist, ama hiçbir zaman bağlı olduğu köklerden uzaklaşmayan bir sanatçı. Oldukça karışık, ama avangardın snobizminden sıyrılmış olduğu için, kavranması kolay bir müzik onun yazdığı.

"Beni Bach'larım yüzünden oldukça hırpaladılar, diyor, ama benim işim savaşmak değil. Bugün artık, notada yazılmış olana saygılı olarak, bunları eskisinden başka türlü ama daha iyi çalıyorum kanımca. Chaconne'da, piano'lar benim ilgimi forte'lerden daha çok çekiyor. Sanatçılara zaman tanımak gerek. Lang Lang'ın müthiş bir enerjisi var, durmaksızın araştırıyor ama, ondan, Wilhelm Kempff gibi çalmasını istiyorlar! Eleştirmenler çok sert davranıyorlar ona karşı." Fazıl Say, Moldavyalı kemancı Patricia Kopatchinskaja için bir konçerto yazmış, onunla bir arada sonatlar çalıyor. *"Çılgın diyorlar ona, bana göre kendi kendisi olma yürekliliği var onda, bana durmaksızın esin veriyor. Geçenlerde Renaud Capuçon'la çaldım, hiçbir şey duymadım içimde. Elbette, dost olmamızı engellemiyor bu hiçbir zaman. Maksim Vengerov da her akşam birlikte çalmamızı ister durur. Kendi çapında bir dehası var, kabul, ama piyanist için çok sıkıcı bir şey bu. Patricia ile ise, hep kendimizi dinlemekteyiz, müzik içimizden geliyor."*

Ülkesinde çok tanınmış biri Fazıl Say, gençleri klasik müziğe ısındırmak için, her an yeni düşünceler besliyor içinde. Müzik türlerinin karmaşası yaşıyor İstanbul'da, tam anlamıyla bir kozmopolit müzik sahnesi olan bu kentte. *"1999'da Tel Aviv'de İsrail Filarmoni'nin Zubin Mehta yönetiminde, 3000 dinleyici önünde verdiği bir konsere gitmiştim. Konserin ilk yarısı klasik eserlere, ikinci yarısı günümüzün müziğine ayrılmıştı. İki yıl kadar sonra, bu deneyimi ünlü DJ'lerimizden Mercan Dede ile, 10 bin kişinin önünde, eski bir hapishanede ben de uyguladım."*

2003'te Fazıl Say İstanbul Müzik Festivali'nin yerleşik sanatçısı iken, banliyölerdeki kültür sefaleti dikkatini çekmiş. Yirmi yıl içinde bu kentin nüfusu, Doğu Anadolu'dan gelen göçler yüzünden, 2 milyondan 15 milyona yükselmişti. *"Su getirmeyi, elektrik getirmeyi düşünmüşlerdi de, kültür getirmeyi akıl etmemişlerdi."* Piyanistimiz, bütün yerleri 2 TL'ye satılan, koca koca jimnastik salonlarında, tıklım tıklım dinleyicinin önünde konserler verdi. Bu atılımdan sonra, öteki sanatçılar izlediler onu, gelenek yerleşti böylece.

2002 ile 2005 yılları arasında Fazıl Say, daha da cesurca bir tasarıyı gerçekleştirdi; Anadolu'nun kırk kentinde, birçoğu ömürlerinde bir kez olsun klasik müzik dinlememiş olan o yerlerde, konser tur-

TÜM CD, DVD, KİTAP ALIŞVERİŞLERİNİZ İÇİN MİKROP GRAMOFON'U

neleri düzenledi. *"Her şeyi getirdiler önümüze: bir piyano, taşıma işi için yirmi kadar adam, hatta tuvalet bile... Türkiye'nin en doğudaki yerlerine, İran sınırına kadar..."*

Günde üç konser verildi böylece. Öğleden önce, on yaşından küçük çocuklar için, öğleden sonra lise öğrencileri, akşam da bütün halk için bir resital. *"Her defasında, önce eserleri tanıtıyordum, arkasından da dinleyiciler sorular yöneltiyorlardı."* Diyarbakır'da Fazıl Say, üniversitenin kırk müzik öğrencisine bir master class vermiş. " Öğrencilerden biri kalktı, kırk kişi için tek bir piyano ile, müzisyen olunup olunamayacağını sordu." Piyanistimiz İstanbul'a döner dönmez, birçok müzisyene danışmış, onlarla birlikte, Üniversite'ye ikinci bir piyano kazandırmış. *" Ama, on tane piyano gerekliydi!"* Fazıl Say, turne sırasında gezdiği bütün yerleşim yerlerinde olduğu gibi Diyarbakır'da da, bölgenin folklorik bir havası üzerinde doğaçlamalar sunmuş dinleyicilerine...

Edirne'de, olağanüstü bir genç klarinetçi ile karşılaşmış. *"Bir dâhi! diyor. Ailesi öyle fakirdi ki, öteki sanatçıların yardımıyla geçinmekteydiler." Şimdi 19 yaşında o genç, Amerika'da eğitim görüyor. "Ama, piyanistler için çok daha zor bu iş..."* diyor Fazıl Say. 2007 yılında, seçimleri kazanan, daha tutucu, dincilere çok daha yakın olan yeni hükümet, bu işlemi desteklemek istememiş. Ülkenin en büyük üçüncü firması olan Doğuş, sponsorluktan elini çekmiş, böylece proje birdenbire ortada kalmış. *"Bu ülkenin kültürle sorunu var,"* diyor piyanistimiz, söylediklerine dikkat etmeye çalışarak. Son zamanlarda, İslamcı bir gazete, İsrail'de konser vermesi üzerine "vatan haini" yaftasını yapıştırmış ona!

İstanbul'un kozmopolit geleneği gitgide daha kırılgan hale gelmiş. *"Türkiye'nin yirmi senfonik orkestrası, yedi operası, 15 konservatuvarı, müzik öğretmeni yetiştiren seksen fakültesi var, diye sıralıyor Fazıl Say. Öteki Müslüman ülkelerle, hatta Yunanistan'la karşılaştırırsanız, oldukça gelişmiş bir tablo bu, ama şu son yıllarda karanlık güçler karşısında sinmiş durumda."* Piyanistimiz, yıkıcı bir başkaldırma yanlısı değil hiçbir zaman. Yalnızca, ülkesinin bir takım yaralardan ıstırap duyması karşısında şikâyetçi. Dünyaya ayak uydurmanın kaçınılmaz süreci ve Avrupa Birliği'nin Türkiye'yi arasına almakta ayak diremesi karşısında, ulusal gurur, dinci gelişmenin de karşı etkisi yüzünden, oldukça incinmiş durumda.

Türk aydınları bugün de, 1993 yılının o unutulmaz sarsıntısının etkisi altında; o yıl, Sivas'taki Madımak Oteli'ni ateşe vermişlerdi gericiler, orada toplanmış olan, Türkiye'nin en büyük 36 sanatçısını öldürmüşlerdi. Aralarında, büyük Türk şairi, Say ailesinin yakın dostu Metin Altıok da vardı. Piyanistimiz, onun metinleri üzerine, insanı allak bullak edici bir oratoryo yazdı. 2003 yılında İstanbul'da, 5 bin dinleyicinin önünde seslendirildi eser, Hükümet sansürledi bu gösteriyi. *"Katillerin yanında değil, şairlerin yanında yer alın!"* diye sesini yükseltti Fazıl Say, Kültür Bakanı'nın karşısında. Sonra da, bir takım çevrelerden yükselen, sert bir basın kampanyası ile karşı karşıya kaldı.

Fazıl Say, ünlü Türk şairi Nazım Hikmet için de bir oratoryo yazdı, bu eser de 2001 yılında Ankara'da, Cumhurbaşkanı'nın önünde seslendirildi ilk olarak. Bu oratoryo, doğumunun yüzüncü yıldönümü dolayısıyla, Türkiye'nin, komünist fikirleri yüzünden otuz yıl hapis yatan, sonra da hastalandığı için serbest bırakılan, ardından da gizli yollardan Moskova'ya kaçırılan, yıllar sonra orada ölen, en büyük şairi ile barışması anlamını taşıyordu. Oratoryo, 2008 Frankfurt Kitap Fuarı'nda sunulacak iken, "sakallı"ların baskısıyla, afişten kaldırıldı. *"Bu eserde, en yüksek sanat değeri taşıyan 250 sanatçı, Türkçe söyleyen koro elemanları görev yapıyordu. Hükümetin desteği olmaksızın, bu kadroyu sahneye çıkarmanın olanağı yoktu."*

Fazıl Say, Fransa'daki Türkiye Yılı dolayısıyla, eserinin orada da dinletileceğini umuyordu ama, Ankara'daki yetkililer buna da izin vermediler, kesinlikle veto ettiler bu girişimi. *"Bu insanlarla çalışmak istemiyorum artık, her şey bitti"* diyor kırılmış bir sesle piyanistimiz. Bugün Fazıl Say, ülkesinde bir "star" olarak tanınıyor ama, artık adı çok acı düşünceler çağrıştırıyor. Gene de onun için, "Türk" hüviyetinden ayrılmak gibi bir sorun söz konusu değil. Fazıl'ın bütün müziği, ülkesinin folkloru ile yoğrulmuş bir müzik. Senfonik orkestra çalgıları ile geleneksel Türk müziği çalgılarının renklerini olağanüstü ustalıkla bağdaştırabiliyor.

"Bir Amerikan bestecisi olmaya çalışın, içinizden gelen melodi yaratıcılığınızı yitirip, ikinci bir Ravel olmaya değil" demişti Bolero bestecisi, kendisiyle çalışmak isteyen Gershwin'e. "Yedi yaşında iken, Zubin Mehta ile Ankara'da çalmıştım, diye anımsıyor Fazıl Say, kimdir bu? diye sormuştum babama. Bana, Mehta'nın Hintli bir müzisyen olduğunu söyledi. Onun, bizler gibi, batılılar gibi giyindiğini gördüğümde şaşırmıştım... Her sanatçının, üzerinde ülkesinden bir şeyler taşıması gerektiğini düşünmüştüm. Dinleyici de öyle düşünüyor bugün, bunu bekliyor. Türklük kültürümden gurur duyuyorum, zorla kabul ettirmeye çalıştığım eserleri değil, her yerde benden istenenleri verme çabasındayım." A

Olivier Bellamy'nin, "Classica" dergisinin Nisan 2009 tarihli 111. sayısında yayımlanan röportajından kısaltarak çeviren: Üner Birkan

Avanti'den türlerarası buluşmalar

Roby Lakatos with Musical Friends
Grappelli, Repin, Brecker,
Vieuxtemps String Quartet
1030-2

Prokofiev
Polina Leschenko, Martha Argerich,
Christian Poltera, Roby Lakatos
1021-2

What Can You Machen? Sis Amerika!
Anthology of a Yiddishe Mama
Myriam Fuks
1028-2

A.K. MÜZİK YAPIM ORG.
T: (212) 243 4151
W: WWW.AKMUZIK.COM.TR